

Коучинг, по другому в более обычной для нас форме это можно назвать наставничество. Метод представляет собой индивидуальное или коллективное управление педагогов или более опытных учащихся менее опытными, их адаптацию к личностному развитию и постижению знаний и навыков по исследуемой теме. Например активно и широко можно использовать метод при преподавании темы Биосинтез белка. Здесь обязательно надо проводить занятие коллективно, несколько преподавателей. Например биолог, биофизик и биохимик. Биолог рассказывает биологический процесс синтеза белка, биофизик процесс синтеза, биохимик химический состав белка, аминокислот участвующих в их образовании.

Процесс коучинга полезен тем, что введение учащихся в исследуемую область осуществляется с максимальной отдачей, повышается их мотивация, развивается познавательный интерес, формируются уникальные навыки и умения.

Но у метода наставничества есть один осложняющий его момент – процесс подбора педагогов (в данном случае – тренеров) требует, чтобы они обладали максимально высокими коммуникативными, личностными и профессиональными навыками и качествами. И так для улучшения качества занятия и усвоения предмета, задачи учащимися новые педагогические методы являются основным оружием педагогов.

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННЫХ ИСТОЧНИКОВ:

1. Арбузова, Е. Н. Конструирование и применение комплексов средств обучения для методической подготовки студентов-биологов в условиях информационно-предметной среды вуза: моногр. 2010.
2. Арбузова, Е. Н. Конструирование учебно-познавательных задач для разных типологических групп учащихся: дис канд. пед. Омск, 1998.
3. Демьянков, Е. Н. Биология. Природа живая и неживая в задачах, проблемных вопросах и интересных. Орел. 2016.
4. Карташова, Н. С. Методика преподавания биологии: учеб, пособие для практ. занятий и самостоят. работы студентов. Тула. 2001.
5. Кейран, Л. Ф. Структура методики обучения как науки: на основе анализа методики обучения биологии. Москва. Педагогика,
6. Юсупов Нодиржон Баходирович. Биология фанини ўқитишда замонавий педагогик технологияларни қўллаш хусусиятлари. Макола. 2018 йил.

УДК 378.091.3:351.741](477)

Іванова Інна Леонідівна, Горбач Наталія Львівна,
Кальченко Тетяна Михайлівна
Харківський національний університет внутрішніх справ
(Харків, Україна)

ІНШОМОВНА КОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНЦІЯ У КОНТЕКСТІ ІНШОМОВНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПРАВООХОРОНЦІВ

Анотація. У статті розглядається формування іншомовної комунікативної компетенції здобувачів вищої освіти в якості головної мети навчання іноземної мови. Аналізуються погляди вітчизняних та зарубіжних науковців стосовно визначення іншомовної комунікативної компетенції та її компонентного складу. Висвітлюються форми та методи ефективного проведення занять, націлені на активізацію пізнавальної діяльності, формування іншомовної комунікативної компетенції, подолання мовних, мовленнєвих і соціокультурних труднощів спілкування. Наводяться результати дослідження у контексті мотивації майбутніх правоохоронців до оволодіння навичками та вміннями іншомовної комунікації.

Ключові слова: навчальна діяльність, комунікативний підхід, знання, уміння, навички, професійне спілкування, інноваційні технології, іншомовна комунікативна компетенція.

Аннотация. В статье рассматривается формирование иноязычной коммуникативной компетенции соискателей высшего образования в качестве главной цели обучения иностранному языку. Анализируются взгляды отечественных и зарубежных ученых по определению иноязычной коммуникативной компетенции, а также ее компонентного состава. Освещаются формы и методы эффективного проведения занятий, нацеленные на активизацию познавательной деятельности, формирование иноязычной коммуникативной компетенции, преодоление языковых, речевых и социокультурных трудностей общения. Приводятся результаты исследования в контексте мотивации будущих правоохранителей к овладению навыками и умениями иноязычной коммуникации.

Ключевые слова: учебная деятельность, коммуникативный подход, знания, умения, навыки, профессиональное общение, инновационные технологии, иноязычная коммуникативная компетенция.

Abstract. The article considers the development of foreign language communicative competence of applicants for higher education as the main goal of learning a foreign language. The viewpoints of domestic and foreign scholars concerning the definition of foreign language communicative competence and its component composition are analyzed. Forms and methods of effective classes aimed at enhancing cognitive activity, developing foreign language communicative competence, overcoming language and cultural barriers to communication are

covered. The results of the research in the context of motivation of the future law enforcers to master their skills and abilities of foreign language communication are given.

Key words: educational activity, communicative approach, knowledge, skills, abilities, professional communication, innovative technologies, foreign language communicative competence.

Іншомовна підготовка в закладах вищої освіти має бути спрямована не лише на оволодіння знаннями, навичками та вміннями, а й, головним чином, на сприяння формуванню професійної компетентності майбутніх фахівців. Важливим компонентом професійної компетентності є іншомовна комунікативна компетенція. Тому формування у майбутніх правоохоронців іншомовної комунікативної компетенції для того, щоб вони були спроможними до реального іншомовного спілкування на рівні, який є достатнім для професійної діяльності, треба розглядати як головну мету навчання іноземної мови.

Слід зазначити, що як у вітчизняній, так і в зарубіжній педагогічній і психологічній науках не існує чіткого смислового розведення понять *компетенція* і *компетентність*. Ці поняття переважно використовуються як синоніми, хоча мають місце спроби відокремити їх один від одного. В англomовній літературі зустрічаються два терміни *competence* і *competency*, які О. М. Яригін коментує наступним чином: *competency* – цекомпетентність, а *competence* – це компетенція [19]. Дж. Равеном пропонує таке тлумачення: *competence* відповідає мотивованій здатності, а *competency* вказує на поведінку, що сприяє досягненню мети [16].

У “Новому тлумачному словнику української мови” *компетенція* визначається як “добра обізнаність із чим-небудь; коло повноважень якої-небудь особи” [13, с. 874], *компетентний* пояснюється наступним чином: “1) який має достатні знання в якій-небудь галузі; який з чим-небудь добре обізнаний; тямущий; 2) який має певні повноваження” [13, с. 874]. Зважаючи на наведені вище тлумачення, робимо висновок, що компетенція – це певна норма, володіння якою свідчить про здатність та готовність використовувати знання, навички, вміння і також досвід для розв’язання практичних і теоретичних завдань, а компетентність – це оцінка ступеня володіння чи не володіння цією нормою, якісна характеристика особи, що дозволяє їй висловлювати судження і приймати рішення під час професійної діяльності. Компетентність є основою діяльності. Компетентним можна стати опановуючи певні компетенції і реалізуючи їх у конкретній діяльності. У Законі України «Про вищу освіту» компетентність визначається як здатність особи успішно соціалізуватися, навчатися, провадити професійну діяльність, яка виникає на основі динамічної комбінації знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей [14]. Як вважає М. А. Чошанов, компетентна людина має не тільки розуміти сутність проблеми, але й вміти практично її вирішувати [17]. Одним з результатів освітнього процесу є набуття людиною ряду компетенцій, необхідних для професійної діяльності.

На думку І. В. Юсупової для професійно-орієнтованого навчання іноземної мови найбільш релевантними є когнітивно-мовна, операційно-мовна і комунікативна компетенції, які дозволяють використовувати мову як засіб отримання професійно-значущої інформації під час читання і брати участь в усному і письмовому професійному

спілкуванні [18, с.12]. Комунікабельність фахівця, його відкритість до спілкування і збагачення у процесі міжособистісної взаємодії - опосередкований прояв компетентності. Формування іншомовної комунікативної компетенції вимагає оптимального поєднання двох підходів: комунікативного і компетенційного. Комунікативний підхід зосереджений на комунікативній спрямованості навчання, де мова використовується як засіб спілкування в реальних життєвих ситуаціях. Компетентнісний підхід націлений на вільне спілкування в різних формах та на різні теми, вміння користуватися лексикою та граматикую і будувати висловлювання відповідно до комунікативних задач в типових і нестандартних ситуаціях.

Українські та зарубіжні науковці по-різному розкривають зміст поняття іншомовної комунікативної компетенції здебільшого не враховуючи смислове розведення між термінами компетентність і компетенція. І.Л. Бім вважає, що іншомовна комунікативна компетенція – це спроможність і прагнення здійснювати іншомовне спілкування з носієм мови [4]. Бібікова Е. В. розглядає іншомовну комунікативну компетенцію як здатність та готовність суб'єкта професійної діяльності до спілкування [3]. Р.Т. Белл висловлює думку, що комунікативна компетенція являє собою сукупність знань, вмінь та навичок, необхідних для розуміння чужих програм мовленнєвої поведінки і породження власних, що відповідають ситуації спілкування, здатність, яка формується під час взаємодії людини з соціальним середовищем, в процесі отримання нею соціально-комунікативного досвіду [2].

Однак на поточний момент у середовищі науковців існує точка зору щодо необхідності розмежування змісту понять іншомовна комунікативна компетентність і іншомовна комунікативна компетенція. І.А. Зимня вважає в терміні компетенція практичну спрямованість, це скоріше *знаю як*, ніж *знаю що*, а компетентність інтерпретується дослідницею як особистісна якість людини. Вона стверджує, що компетентність завжди є проявом компетенції [7, с. 16,17]. І.В. Атаманова вважає, що компетентність характеризує людину цілісно, а компетенція відображає її певні практичні вміння [1, с. 52].

Варто звернути увагу на те, що серед науковців вбачається варіативність компонентного складу іншомовної комунікативної компетенції. Це, на наш погляд, пов'язано зі складністю та багатоплановістю процесу спілкування. Разом з тим переважна більшість запропонованих моделей включає п'ять наступних компонентів: мовну, мовленнєву, соціокультурну, дискурсивну та стратегічну компетенції.

Мовна компетенція включає знання фонетики, лексики і професійної термінології, орфографії, граматики та відповідні навички, які мають бути автоматичними, гнучкими, стійкими, з точки зору Н. Хомського, мовний компонент іншомовної комунікативної компетенції означає здатність розуміти і створювати необмежену кількість правильних у лінгвістичному сенсі висловлювань, користуючись засвоєними мовними знаками і правилами їх з'єднання [15].

Мовленнєва компетенція включає чотири види мовленнєвої діяльності: аудіювання, говоріння, читання та письмо, для продуктивного і рецетивного використання іноземної мови. Компетенція в аудіюванні - уміння сприймати на слух інформацію, що звучить як з вуст носія мови, так і з технічного засобу. Компетенція у

говорінні охоплює діалогічне та монологічне мовлення і включає уміння сприймати ці види мовлення на слух з подальшим відтворенням і обговоренням почутого. Компетенція в читанні – це здатність читати і розуміти друкований текст. Письмова компетенція стосується спроможності висловлюватись у письмовій формі в межах окресленої тематики.

Мовленнєва компетенція – це вміння адекватно й доречно спілкуватись іноземною мовою в різних життєвих ситуаціях, висловлюючи свої думки, бажання, наміри, прохання і розуміючи мовлення інших учасників комунікації.

Отже, можна з певністю сказати, що ототожнення мовної та мовленнєвої компетенцій не є коректним. Мовна пов'язана з системою знаків мови, а мовленнєва – це спосіб використання зазначеної системи знаків. Мовна компетенція сприймається як передумова зародження мовленнєвої компетенції, що містить сукупність мовних і мовленнєвих знань.

Соціокультурна компетенція являє собою сукупність знань щодо культурних особливостей країни, мова якої вивчається, включаючи традиції, норми поведінки і етикету, та розуміння адекватного використання таких знань у процесі спілкування, залишаючись при цьому носієм іншої культури. Соціокультурна компетенція поглинає соціолінгвістичну, яка ґрунтується на знаннях і вміннях, необхідних для ефективного використання мови в соціальному контексті, враховуючи норми ввічливості, лінгвістичні маркери соціальних відносин та вислови народної мудрості. Формування соціокультурної компетенції відбувається у контексті діалогу культур і сприяє досягненню міжкультурного порозуміння людей.

Дискурсивна компетенція пов'язана з доречним вибором лінгвістичних засобів в залежності від типу висловлювання, ситуації спілкування, комунікативних завдань, щоб мовлення було логічним та інформаційно-насиченим. Дискурсивний компонент іншомовної комунікативної компетенції трактується як здатність породжувати дискурс, тобто імплементувати та інтерпретувати форми і значення слів для створення текстів, володіння навичками організації лінгвістичного матеріалу в зв'язний текст, а також використання лексичних та стилістичних засобів когезії. Так, особа з високим рівнем дискурсивної компетенції добре знає, як ефективно вживати зв'язки (займенники, сполучники, прислівники та інші граматичні засоби), правильно викладати думки в тексті, вказувати на відношення між різними ідеями в комунікативних моделях.

Стратегічна компетенція передбачає розвиток спроможності до використання вербальних і невербальних комунікативних стратегій з метою компенсації нестачі лінгвістичних знань чи інших труднощів в ході комунікації, наприклад, якщо необхідно посилити риторичний ефект мовленнєвого повідомлення. Стратегічний компонент покликаний зняти напругу у разі дефіциту власних іншомовних засобів отримання та передачі інформації та стимулювати самовдосконалення через спілкування і адекватну самооцінку. Стратегічний компонент часто в науковій літературі називають компенсаторним.

Всі розглянуті компоненти іншомовної комунікативної компетенції, на наш погляд, взаємопов'язані та взаємозалежні і являють собою складне цілісне системне структуроване утворення. Процес навчання іноземної мови треба спрямувати на

поетапне формування компонентів іншомовної комунікативної компетенції, використовуючи при цьому найбільш ефективні форми, методи і засоби навчання.

Розглядаючи іншомовну комунікативну компетенцію у контексті професійної підготовки майбутніх правоохоронців, ми розуміємо її як сукупність мовних та мовленнєвих знань, умінь і навичок, які є основою для ефективного здійснення комунікації у професійній діяльності та сприяють подальшому самовдосконаленню та самореалізації.

Спираючись на власний досвід ми вважаємо, що значну роль у процесі формування іншомовної комунікативної компетенції відіграє мотивація, яка стимулює прояв зацікавленості до навчальної діяльності. Діяльність завжди пов'язана з мотивом, котрий її породжує. Мотив – це те, що пояснює характер певних мовленнєвих дій, тоді як комунікативний намір вказує на комунікативну мету співрозмовників [9, с. 124]. Існує зовнішня і внутрішня мотивація. Зовнішня мотивація корелюється з соціумом, з відношенням людини до навколишнього світу. Внутрішня мотивація генерується переважно самою навчальною діяльністю. Людині подобається іноземна мова і вона прагне спілкуватися. Зовнішня мотивація націлена на конкретний результат навчання, а для внутрішньої мотивації важливим є процес навчання. Зовнішню мотивацію характеризує кількість виконаної роботи, а внутрішню – якість. Фахівці в галуззі комунікації визначають мотивацію як 1) сукупність процесів, що спонукають до діяльності [6, с. 192], 2) психологічний процес, що трансформує зовнішній вплив у внутрішнє спонукання [10, с. 64], 3) сукупність спонукань, що викликає активність [9, с. 124]. Таким чином, мотивація – це спонукальний процес, який керує поведінкою людини і визначає її спроможність до реалізації тих чи інших потреб.

За допомогою анкет нами було проведене опитування 120 здобувачів вищої освіти, яке показало, що 47% респондентів мають стійку мотивацію до вивчення іноземної мови, усвідомлюючи її значимість для професійного розвитку, тому формування іншомовної комунікативної компетенції, безумовно, слід розглядати в якості пріоритетного напрямку. Щоб досягти належного рівня ефективності формування іншомовної комунікативної компетенції в процесі навчання іноземної мови слід враховувати наступне:

- сфери комунікативної діяльності, а також теми та ситуації іншомовного спілкування в межах визначених сфер;
- засоби спілкування, що охоплюють загальноповсякденну лексику та поліцейську термінологію, граматичні форми та конструкції, мовні кліше;
- тексти різні за змістом, жанром, стилем, які містять інформацію соціокультурного, лінгвокраїнознавчого і професійного характеру;
- навички розуміння та використання мовного матеріалу в усіх видах мовленнєвої діяльності;
- вміння усного та письмового іншомовного спілкування для ефективної реалізації задач правоохоронної діяльності.

Формування іншомовної комунікативної компетенції відбувається в процесі використання як традиційних, так і новітніх методів навчання. До традиційних методів навчання зазвичай відносять граматико-перекладний метод, прямий/безпосередній

метод, аудіолінгвальний/аудіовізуальний метод. Однак дослідники вбачають значний недолік традиційних методів навчання в їх орієнтації на репродуктивний мислення, що не сприяє розвитку професійних вмінь і навичок. Тому доцільно застосовувати інноваційні методи навчання такі, як рольові ігри, дискусії, метод проектів, квести, оскільки вони створюють передумови для розвитку креативного мислення у майбутніх фахівців і спрямовані на формування комплексу професійних компетентностей, зокрема іншомовної комунікативної компетенції, щоб адекватно використовувати іноземну мову в конкретних ситуаціях спілкування. Навчання іноземної мови, яке відбувається в аудиторному середовищі, організовує, спрямовує і контролює викладач, застосовуючи такі методи та форми проведення занять, що активізують пізнавальну діяльність здобувачів вищої освіти і спонукають їх до мовленнєвих дій.

Говорячи про інноваційні методи навчання слід звернути увагу на те, що у науково-методичній літературі розглядаються соціально-побутові рольові ігри, які використовуються з метою розвитку навичок іншомовного спілкування головним чином в соціально-побутовій сфері, та професійно-орієнтовані рольові ігри, які націлені на формування навичок професійного спілкування іноземною мовою шляхом відтворення ситуацій максимально наближених до справжнього життя, де учасники гри поведуться так, ніби вони знаходяться в процесі реальної комунікації. До рольової гри необхідно готуватися, виконуючи різноманітні вправи, які допомагають подолати мовні, мовленнєві і соціокультурні труднощі спілкування, привчають до логічних і змістовних висловлювань. На цьому етапі доречною є робота в парах, що забезпечує поступовий перехід від контрольованої діяльності до рольової гри.

Інший загальнонавчальний метод навчання іноземної мови – це дискусія, в ході якої відбувається обговорення запропонованих проблем чи питань. Учасники дискусії висловлюють свої ідеї та міркування, задають питання опонентам, погоджуються з їх відповіддю або спростовують почуту думку, озвучують протилежні позиції, щоб виробити спільне рішення і досягти порозуміння між комунікантами. Дискусія сприяє розвитку рефлексивного мислення і стимулює учасників спілкування до прояву ініціативи. Вони мають бути послідовними і переконливими у своїх судженнях та спроможними правильно використовувати мовні засоби. Проведення дискусії вимагає ретельної підготовки. Тема повинна бути такою, що спонукає до пізнавальної діяльності, породжує різноманіття точок зору, створює емоційний настрій для ведення плідної комунікації. Ми переконані у доцільності використання елементів дискусії на кожному практичному занятті з іноземної мови. наприклад, під час перевірки домашнього завдання чи закріплення вивченого матеріалу з подальшим обговоренням результатів, що, безумовно, поступово породжує комунікативну інтенцію – “бажання вступити у спілкування з іншою особою” [5, с. 54] або “усвідомлений мотив спілкування” [11, с. 26], коли інтенція у вигляді наміру, волі, емоції втілюється у мовну форму певними мовними засобами. Сучасна дидактика вказує на значну освітню і виховну цінність дискусії адже вона призводить до всебічного та глибокого розумінню проблеми, що обговорюється.

Методика навчання іноземної мови приділяє велику увагу креативній діяльності здобувачів вищої освіти. У цьому контексті варто згадати метод проектів, який орієнтований на особистість, розвиває її творчі здібності та дослідницькі навички, а також

надає гарну можливість здобувати і застосовувати знання іноземної мови завдяки прояву внутрішньої мотивації.

В основу методу проектів покладена ідея, що є сутністю поняття проект, його прагматична спрямованість на результат, який можна отримати при вирішенні тієї чи іншої практично значущої проблеми за допомогою теоретичних знань. Цей результат можна побачити, осмислити, застосувати в реальній практичній діяльності. Метод проектів індивідуалізує процес навчання і забезпечує тих, хто навчається реальною можливістю бути самостійними стосовно планування, організації і контролю своєї діяльності. Проектна робота удосконалює навички аналізу, синтезу та прийняття рішень в різних ситуаціях, здійснення пошуку та вивчення інформації, необхідної для виконання завдання, презентації та доведення своєї точки зору перед аудиторією. Професійне спілкування не можливе без наявності знань і вмінь користуватися лексичними та граматичними ресурсами іноземної мови. Метод проектів сприяє розвитку лінгвістичної компетенції. Суттєва увага приділяється текстовому матеріалу за фахом, який є підґрунтям для створення логічних письмових чи усних повідомлень з узагальненнями та висновками.

В умовах сучасного інформаційного суспільства технологія веб-квесту широко використовується для активізації навчально-пізнавальної діяльності здобувачів вищої освіти. Веб-квест являє собою проблемне завдання з елементами гри, виконання якого потребує залучення низки джерел інформації, включаючи ресурси Інтернет, щоб ретельно дослідити проблему і сформулювати висновок, користуючись засобами мови, тому слід враховувати, що проблема не повинна виходити за рамки іншомовних можливостей тих, хто навчається. Квести є надзвичайно дієвими у навчанні самостійно здобувати знання з метою самовдосконалення і самореалізації, виховують особисту відповідальність і формують культуру міжособистісних відносин, дозволяють реалізувати індивідуальний підхід, що сприяє самовираженню кожної особи. При цьому змінюється роль викладача, який виступає як координатор з високим рівнем предметної, методичної та інформаційно-комунікаційної компетенції. Квест-технологія створює необхідне мовне середовище і проковує до спілкування іноземною мовою, розвиває навички усіх видів мовленнєвої діяльності та допомагає формувати здатність до професійної комунікації.

Наведені методи навчання іноземної мови розглядаються в парадигмі комунікативно-орієнтованого підходу, що передбачає мовленнєве спрямування навчального процесу з метою формування іншомовної комунікативної компетенції та соціокультурної обізнаності. Для ефективного засвоєння іноземної мови та формування іншомовної комунікативної компетенції безумовно потрібні автентичні джерела, оскільки автентичність забезпечує природність їх лексичного-граматичного наповнення та використання реальних мовних засобів, якими користуються носії мови.

Отже, важливим структурним елементом професійної компетентності є іншомовне мовлення, яке, на наш погляд, якісно характеризує фахівця. Фахівець повинен володіти іноземною мовою так, щоб вільно користуватися нею в своїй професійній діяльності, долаючи комунікативні бар'єри. Саме це визначає головну мету навчання іноземної мови у вищому освітньому закладі як формування, розвиток та вдосконалення

іншомовної комунікативної компетенції, що пов'язана зі становленням вторинної мовної особистості.

Правоохоронець, спираючись на набуті мовні та мовленнєві знання, уміння і навички діятиме успішно в реальних життєвих ситуаціях, обираючи необхідну комунікативну поведінку, якщо має належний рівень іншомовної комунікативної компетенції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Атаманова И.В. Становление профессионально-ориентированной иноязычной коммуникативной компетентности как психологического феномена: дис.... канд. психол. наук. Томск, 2014. - 211 с.
2. Белл Р.Т. Социолингвистика: цели, методы, проблемы / под ред. А.Д. Швейцера. М.: Международные отношения, 1980. - 50 с.
3. Бибикова Э. В. Формирование основ иноязычной коммуникативной компетентности у будущих экологов: авто-реф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.08. Майкоп, 2006. - 29 с.
4. Бим И.Л. Компетентностный подход к образованию и обучению иностранным языкам // Компетенции в образовании: опыт проектирования: сб. науч. тр. / под ред. А. В. Хуторского. М.: Научно-внедренческое предприятие «ИНЭК», 2007. - С. 156-163
5. Бутенко Н.Ю. Комунікативні процеси у навчанні. – К.: КНЕУ, 2004. – 383 с.
6. Вилюнас В.К. Теория деятельности и проблема мотивации / А.Н. Леонтьев и современная психология. – М.: Изд-во МГУ, 1983. – С. 191–200.
7. Зимняя И.А. Ключевые компетентности как результативно-целевая основа компетентностного подхода в образовании: авторская версия. М.: Исследовательский центр проблем качества подготовки специалистов. 2004. - 41 с.
8. Зимняя И.А. Психологические аспекты обучения говорению на иностранном языке. – М.: Просвещение, 1978
9. Зимняя И.А. Психология обучения иностранным языкам в школе. – М.: Просвещение, 1991. – С. 124.
10. Ильин Е.П. Мотивация и мотивы. – СПб.: Изд-во «Питер», 2000. – 512 с
11. Казарцева О.М. Культура речевого общения: теория и практика обучения: учебн. пособие. – М.: Изд-во «Флинта», Изд-во «Наука», 2003. – 496 с.
12. Леонтьев А.А. Психология общения: учеб. пособие для вузов по специальности «психология». – М.: Смысл, 2005. - 365 с.
13. Новий тлумачний словник української мови (у трьох томах). том 1, А – К /Укладачі: В.В. Яременко, О.М. Сліпушко. – Київ, Вид-во «АКОНІТ», 2006. – 926 с.
14. Про вищу освіту: Закон України від 01 липня 2014 р. № 1556-VII.
15. Хомский Н. Аспекты теории синтаксиса. – Москва: Издательство Московского университета, 1972. – 129 с.
16. Равен Дж. Педагогическое тестирование: Проблемы, заблуждения, перспективы. Пер. с англ. - М.: «Когито-Центр», 1999. - 144 с.
17. Чошанов М. А. Гибкая технология проблемно-модульного обучения: метод. пособие. Москва, 1996. - 160 с.

18. Юсупова И. В. Профессионально-ориентированное обучение в формировании коммуникативной компетенции // Вестник КазНМУ, 2012, №1. –С.12 - 16.
19. Ярыгин О. Н. «Компетентность» и «компетенция» как эмерджентные свойства деятельности человека. // Вектор науки Тольятинского государственного университета. 2011. № 1. – С. 345–348.